

Skjøtselsplan for Kile; Mjeltevika, Kilspollen i Volda kommune, Møre og Romsdal fylke.

Bioreg AS Rapport 2012 : 30

BIOREG AS

Rapport 2012:30

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Finn Oldervik	ISBN-nr. 978-82-8215-215-0
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Møre og Romsdal ved Geir Moen	Dato: 31.10.2012
Referanse: Oldervik, F.G. & Folden Ø. 2012. Skjøtselsplan for Kile; Mjeltevika, Kilspollen i Volda kommune, Møre og Romsdal Fylke. Bioreg AS rapport 2012 : 30. ISBN; 978-82-8215-215-0		
Referat: Rapporten skildrar naturverdiar og artsmangfald for slåttemarka til gnr 96/6, Mjeltevika under Kile. Vidare gjer rapporten greie for dei skjøtselstiltaka som bør setjast i verk for å taka vare på dei biologiske verdiane som er knytt til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Slåttemark		

Figur 1. Foto; Finn Oldervik © 26.06.2012. Biletet er tatt oppe frå vegen og ned mot våningshuset på bruket. Jordnøtt er ein av karakterartane på enga i framgrunnen. Nede i fjøra ser vi gras som er fjerna frå ekrene ved husa. Her kan ein kanskje innvenda at slåttent tydeleg har vore gjort noko tidleg, da undersøkinga vart gjort den 26.06.2012. Den burde nok ha vore gjort minst tre veker seinare om den skulle ha hatt optimal verknad på artsmangfaldet.

Innhald

Innhald	3
Føreord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutformingar på Vestlandet	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Volda; Kile; Mjeltevika	8
Kjelder	12
Litteratur:	12
Munnlege kjelder:	12
Internett:	12
Ortofoto/kart	13
Bilete	13

Føreord

I samsvar med ei nasjonal handlingsplan for å taka vare på dei attverande slåttemarkane i Noreg vart det teke initiativ til å lage dei første skjøtselsplanane for Møre og Romsdal alt i 2010. Det er Fylkesmannen ved Geir Moen som samordnar dette arbeidet i fylket. Når det gjeld denne slåttemarkslokaliteten i Mjeltevika ved Kilspollen, så har vi ikkje oppsøkt den tidlegare, men den har vore oppsøkt av John Bjarne Jordal den 19.09.2006. I følge Jordal, så var det Gaarder & Melby som først kartla denne enga. Skildringa av lokaliteten som ligg i Naturbase er frå 2008 og er noko utdatert i høve dei nye avsnittsoverskriftene. Vi har difor funne det naudsynt å gjera nokre supplerande undersøkingar der. Det var også meininga at eigaren skulle vera til stades, men dette klaffa ikkje då han måtte reisa bort akkurat den dagen vi skulle koma. Vi fekk likevel utført undersøkinga og det er denne som hovudsakleg ligg til grunn for skildring og verdisetting. Jordals skildring ligg i botnen.

Framleis er det fast busetnad på det eine bruket i Mjeltevika og ekrene vert slått kvart år og graset vert fjerna på arealet nærast husa. Det er mellom husa på bruket og vegen som passerer forbi at den finaste blomsterenga ligg, ei svært artsrik eng, men samstundes stupe bratt og slik vanskeleg å driva slått på. Enga ligg i ei sør-austvendt li om lag midt på Kilspollen mellom Folkestad og Bjørkedalen. Skjøtselsplanen for området har som hovudoppgåve å taka vare på det opphavlege artsmangfaldet, og da ved ein skjøtselsmåte som liknar mest mogleg på den tradisjonelle, dvs. med minimal gjødsling og relativt sein slått, samanlikna med dagens siloslått. Eventuelt kan det vera aktuelt å supplera med litt vår- og haustbeite om mogleg.

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Møre og Romsdal v/Geir Moen for oppdraget og for eit godt samarbeid om prosjektet. Så vil vi også rette en takk til eigarar og brukarar av den aktuelle slåttemarka for velvilje og tålmod når vi har ringt og mast om opplysningar. Ein særskild takk til Solrun for ein interessant samtale om smått og stort frå Mjeltevika, både i gamal og i nyare tid.

Mjosundet i Aure 31. oktober 2012

Tingvoll 31. oktober 2012

For Bioereg AS

Finn Gunnar Oldervik

Øystein Folden

A. Generell del

Slåttemarker er areal som vert regelmessig slått. Semi-naturleg slåttemark eller såkalla natureng, er slåttemarker som er forma gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. Dei er ofte overflatelydda, men ikkje oppdyrka og tilsådd i seinare tid, og ikkje eller svært lite gjødsla. Dei vert slått seint i sesongen. Slåttemarkene vert eller vart gjerne haustbeita og ofte også vårbeita. Korleis slåttemarkene har vore skjøtta varierer noko frå stad til stad og frå landsdel til landsdel. Slåttemarkene er urte- og grasdominerte og oftast svært artsrike. Dei kan vere opne eller tresette.

Tresette slåttemarker med styvingstre som vert hausta ved lauving er i dag svært sjeldne. Slike såkalla lauvenger vart gjerne beita om våren, slått ein gong seint om sommaren og beita om hausten. I tillegg vart greinene på trea hausta til fôr med eit tidsintervall på 5-8 år. I gammal tid spelte også myr ei viktig rolle som slåtteareal (slåttemyr). Dei fleste jordvassmyrane i Noreg har tidlegare vore slått, men myrslåtten tok i stor grad slutt for ganske lenge sidan og vart praktisert berre nokre få stader fram til slutten av 1950-åra. Nokre av slåttemyrane gror att, medan andre endrar seg mindre, her er det truleg få tydelege biologiske spor frå slåttedrifta. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrar som framleis er i hevd.

Dei ulike slåttemarkene høyrer til blant våre mest artsrike naturtypar, og er viktige også for andre organismar enn karplantar. T.d. er rundt 70 prosent av dagsommarfuglane våre knytt til open engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og fleire vadefuglar brukar strandenger (slått eller beita) som hekkeområde og rasteplassar under trekket. I tillegg har slåttemarker mykje å seia for mange truga artar av beitemarksopp. Slåttemark kan ikkje erstattast av beitemark fordi dei inneheld vegetasjonstypar og fleire artar som ikkje klarer seg i område som berre vert beita. Samanlikna med naturbeitemark har slåttemark generelt det høgaste artsmangfaldet og dei største bestandane av fleire truga engartar. Gjennom historia har slåttemark vore, og vil framleis vere, om vi tek vare på dei, viktige "levande genbankar". I tillegg er dei berekraftige økosystem som har vore eit nøkkelement i norsk landbruk i fleire tusen år. Men driftsendringar på 1900-talet har ført til at slåttemark no er mellom våre mest truga naturtypar.

Slåttemarksutformingar på Vestlandet

Den store variasjonen i slåttemarksvegetasjonen i Noreg er enno berre delvis kartlagt. I det følgjande har vi likevel prøvd å peike på nokre utformingar av slåttemarksvegetasjon som er særeigne for Vestlandet og dermed gir fylka her eit særskilt forvaltningsansvar. Vi gjev òg døme på nokre verdifulle lokalitetar.

I Møre og Romsdal har ein svært godt oversyn over tradisjonelle slåttemarker fordi det her nyleg er gjort ei samanstilling av kunnskapen om denne naturtypen (Jordal 2007). 178 lokalitetar vert omtala i rapporten frå dette prosjektet, og slåttemarker er registrert i 29 av dei 37 kommunane i fylket. Lokalitetane finst likevel først og fremst konsentrert innan mindre geografiske område, og kommunane Stordal (22 lokalitetar, særleg i Nørdredalen), Rauma (28 lokalitetar, særleg i øvre Romsdalen), Tingvoll (19 lokalitetar, særleg i Vågbø-Holmeide) og Sunndal (16, særleg ved fjellgardane) har flest kjende lokalitetar. Frisk fattigeng, ofte med stort artsmangfald, er truleg den viktigaste vegetasjonstypen. 64 raudlisteartar er registrert i dei registrerte slåttemarkene (13 karplantar, 1 sommerfuglart og 50 soppartar).

- Ein særleg verdifull lokalitet er Skutholmen, Fræna, der det finst eit heilskapleg fiskarbondelandskap som vert skjøtta tradisjonelt og har mange gamle kulturlandskapselement m.a. mange små 1x2-meters potetåkrar i bergskortene. Slåttemarkene vert slått med ljà. Her finst mange raudlista beitemarkssopp. Staden er veglaus og kan nåast med robåt over eit 50 meter breitt sund.

- Langs Grøvvassdraget (Sunndal, utvalt for MR i 2008) og i øvre Romsdalen (Rauma) finst tørre-friske slåttemarkar med fleire tørrengsartar som *Pilosella*-artar og sjeldne soppar.
- Stordal kommune har kanskje landets største bestandar av kvitkurle som i stor grad er knytt til restar av slåttemark.
- Nordre Sunnmøre er eit kjerneområde for solblom. Meir enn 30 000 blomsterstenglar er registrert innan dette området. Dessverre er det no berre sporadisk hobby slått igjen her.

I Hordaland har m.a. Losvik (1988) studert slåttemarksvegetasjon. Fire utformingar av jordnøtteng (frisk fattigeng, jordnøttutforming) finst langs kysten her:

- Jordnøtteng, kystmaure-utforming med m.a. kystgrisøyre. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, grisøyre-utforming med m.a. blåstjerne og tusenfryd. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane.
- Jordnøtteng, prestekrage-utforming med m.a. kystgrisøyre, kjertelaugnetrøyst og småengkall. Utforminga finst òg i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.
- Jordnøtteng, kamgras-utforming med m.a. kystgrisøre, vill-lin, hjartegras, storblåfjør og musekløver.

I tillegg er ei femte utforming identifisert i fjordstroka (O2-O1):

- Frisk fattigeng, marikåpe-raudknapp-utforming med m.a. englodnegras, smalkjempe, vill-lin og småengkall, men utan dei typisk vestlege artene. Utreiinga er ikkje godt nok kjend.

Jordnøttengene har ei spesifikk norsk artssamansetjing: Viktige lokalitetar er m.a. Urangsvåg, Bømlø og Gjuvsland, Varaldsøy.

I Sogn og Fjordane har miljøet rundt Ingvild Austad på Høgskulen over fleire tiår forska på og gjort ei rekkje registreringar i dei tradisjonelle slåtteengene i fylket. Også i Sogn og Fjordane er det registrert fleire jordnøttenger. Kystblåstjernerdominerte slåttemarkar finst i ytre kyststrok, m.a. i Gåsvær i Solund, og lokalitetane Sandøyna, Vilnes og Hamna i Askvoll. Ein viktig slåttemarkslokalitet finst på Øvre Ormelid, ein hyllegard i Luster. Her finst tørrenger med m.a. brudespore, vanleg nattfiol og bakkesøte. Det er registrert mange slåttemarkar i Sogn og Fjordane, men fleire av registreringane er gjort for relativt lenge sidan og stoda i dag er uviss. På Grinde i Leikanger finst ei flott lauveng der både trea og enga framleis vert haldne i hevd.

I Rogaland er det registrert få slåttemarkar. I Funningsland, Hjelmeland finst ei dei få attverande solblomslokalitetane i fylket. Diverre vert den ikkje slått no.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarkar

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammal, artsrik eng på, er å følgje opp den tradisjonelle driftsforma, utan gjødsling og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noko frå stad til stad avhengig av klima og høgd over havet. Difor er det viktig å finne ut kva som har vore vanleg på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet frå gammalt av. Slått før 10. juli var svært uvanleg.

En bør nytte lett reiskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettare traktor) der det er mogleg. Graset må bakkettørkast eller hesjast før det vert fjerna. I tillegg til at ein får tørt og godt hø, er bakkettørkinga viktig for at frøa til engartane både skal få modne ferdig og vert liggjande att på enga når høyet vert samla saman og køyrd vekk.

Mange stadar på Vestlandet har engene i tillegg vore beita, anten vår eller haust eller begge delar. Berre beiting kan ikkje erstatte slått, men er dette einaste moglege skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsame. Storfeet vel ikkje ut "godbitane" slik sauene gjer. Men beitepresset må ikkje vere for stort, og ein må rekne med noko manuell etterrydding. Der ein har tidlegblømande artar, som til dømes svartkurle, er det særleg viktig at ein unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjeld restaurering av enger som er i attgroing og utviding av eksisterande slåtteareal er det viktig å ikkje setje i gang med meir omfattande restaurering enn det ein klarar å følgje opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaurerast, kan det vere lurt å ta det trinnvis over fleire sesongar. Slik vert det meir overkomeleg, og ein får erfaring med kor omfattande dei ulike tiltaka er og kor mykje ein kan vente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomførast på frosen og gjerne bar mark. Då unngår ein skadar på undervegetasjonen, og samstundes er det enklare å få ein lågast mogleg stubbe. Rydding i snø kan vere meir tungvint. Mindre buskar og oppslag kan òg ryddast om sommaren når det er tørt og mykje av biomassen er samla i blada.

I slåtteenger som *ikkje* har vore tresette er det ikkje noko poeng i å setje att tre ved rydding, men gamle styvingstre bør få stå. Eit og anna lauvtre med fin og vid krone kan òg gjerne få stå. Alle gran/furu og framande treslag bør fjernast.

Etter hogst er det særleg viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubbar og liknande vert samla saman og brend på eigna stader, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligg spreidd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska snarveksande, konkurransesterk vegetasjon. Av same grunn er oppflising og spreiiing av flis i området ikkje å tilrå.

Attståande biomasse vil ta opp noko av næringa som vert frigjort frå daude røter av tre og buskar som har vert rydda bort. Dette gir ein gjødslingsverknad som lett fører til uønska nitrogenkrevjande artar (t.d. bringebær og brennesle). Gradvis opning er difor viktig. Gjødslingsverknad saman med auka ljossinnstråling fører gjerne òg til ein del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningane i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette fell normalt saman med slåttetidspunktet. Det kan likevel vere nødvendig å rydde lauvrenningar fleire gonger dei par første sesongane.

Osp spreier seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til omfattande renning. Det kan difor løne seg å ringborke osp ved å skjere eit ca. fem cm breitt band rundt treet nedanfor den nedste greina. Det er viktig at snittet er såpass djupt at all borken forsvinn, slik at transporten av næringsstoff stoppar heilt opp. Det er lettast å ringborke om våren. Etter tre somrar må dei daude trea fjernast.

Stubbar må kappast heilt ned til bakken, anten i samband med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubbar vil rotne fortare om ein skil borken frå veden med eit spett eller liknande, og deretter stappar jord i mellom. Med unntak av osp og or kan ein òg unngå renningar på denne måten. Dette kan t.d. vere aktuelt i kantar som hindrar ljossinnstråling til slåttemarka.

Problemartar som bringebær- og rosekratt, brennesle og mjørdurt vil normalt forsvinne ved slått over tid. Men for å få dei bort kan det i byrjinga vere nødvendig å slå fleire gonger per sesong med ljå eller krattryddar. Felt med einstape bør slåast ned med kjepp, ikkje skjerast ned. På denne måten held bregna fram med å transportere næring frå røtene, og utarmar dermed rotsystemet sitt. Bregna bør så fjernast om hausten.

For meir utfyllande stoff om skjøtsel, restaurering og hevd:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker er å finne på DN sine heimesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

B. Volda; Kile; Mjeltevika

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)							
Navn på lokaliteten Mjeltevika (gnr 96/6)				Kommune Volda		Områdenr.	
ID i Naturbase BN00039642		Registrert i felt av: Øystein Folden og Finn Oldervik				Dato: 26.06.2012	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) - 2008. Holtan, D. & Jordal, J. B. Supplerande kartlegging av naturtypar i Volda kommune 2007. Møre og Romsdal fylke, areal- og miljøvernveddelinga, rapport 2008-02. - 2006. Jordal, J. B. Nasjonal registrering av kulturlandskap. Kartlegging av biologisk mangfold i Midt-Norge, med en kunnskapsstatus for Møre og Romsdal. Rapport J. B. Jordal nr. 2-2006, 94 s.						Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype: Slåttemark D01			100 % andel		Utforminger: Frisk fattigeng D0104		100 % andel
Tilleggsnaturtyper: Ingen							
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) Ingen							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	Jordnøttutforming (G4b)
20 - 50 m		Svak		Beite		Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			
OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)							
INNLEIING Skildringa som ligg i Naturbase frå før er skriven av John Bjarne Jordal 27.01.2008 basert på tidlegare opplysningar i Naturbase og eige feltarbeid 19.09.2006. Den 26.06.2012 vart lokaliteten oppsøkt på ny og da med tanke på å laga ei skjøtselsplan for lokaliteten. Det var Bioreg AS ved Øystein Folden og Finn Oldervik som utførte denne undersøkinga.							
PLASSERING OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten er eit småbruk med ei intakt slåttemark, som ligg i ei bratt sør-austvendt li mellom vegen og husa i Mjeltevika. Berggrunnen består av diorittisk til granittisk gneis, migmatitt slik som mesteparten av dette området gjer. Området ligg i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseanisk seksjon O3t (humid underseksjon). Avgrensinga høver bra med det ein kan sjå på ortofoto, og er betre enn 20 m.							
NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER Naturtypen er slåttemark D01. Vegetasjonen er dominert av frisk fattigeng D0104 (G04b, jordnøttutforming) med ulike kystbundne artar som jordnøtt, kystgrisøyre, kystmaure og tusenfryd. Naturtypen er rekna som sterkt truga.							

ARTSMANGFOLD:

Av plantar vart det i 2012 påvist følgjande artar; arve, ask (NT), bakkesoleie, bekkeblom, bjørk, bleikstarr, blåklokke, blåknapp, blåkoll, bringebær, einstape, engfrytle, engkarse, englodnegras, engsyre, firkantperikum, fjellgulaks, flekkmarihand, fyllblom, geitsvingel, grasstjerneblom, grov nattfiol, gulaks, hanekam, harerug, hassel, hundekjeks, hårsvæve, jonsokkoll, jordnøtt, krypmispel, kvitbladtistel, kvitkløver, kvitveis, kystgrisøyre, kystmaure, lækjeveronika, mjødurot, myrfiol, myrtistel, nyseryllik, prestekrage, rogn, ryllik, raudkløver, raudsvingel, skogburkne, skogmarihand, skogstorkenebb, slåttstarr, smalkjempe, smyle, stjernestarr, tepperot, tiriltunge, tusenfryd og tviskjeggveronika. Frå registreringa i 2006 er nemnd: blåklokke, blåknapp, blåkoll, hårsvæve, jonsokkoll, jordnøtt, kvitbladtistel, kystgrisøyre, kystmaure, lækjeveronika, smalkjempe, stormaure og tusenfryd.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Det er ikkje aktiv gardsdrift i Mjeltevika lenger, men sidan brukarane framleis slår, så er i alle fall en del av bruket i bra hevd. Det er dei områda der graset vert fjerna frå ekrene som held seg best naturleg nok. Der graset berre vert slått og ikkje fjerna er markane ganske mykje prega av høgvaksne gras, engsyre og liknande artar. Det har ikkje vore nytta verken husdyrgjødsel eller kunstgjødsel dei siste 20 åra etter at dei noverande brukarane/eigarane kvitta seg med sauene for godt. Som nemnd ein annan stad, så ligg den utskilde lokaliteten mellom vegen og gardshusa og er svært bratt. Lokaliteten har eit stort artsmangfold og ein fin slåttemarksstruktur i dag.

Tidlegare drift: Tidlegare var det husdyrhald på dette bruket og oftast hadde dei 3 – 4 kyr og 12 – 13 vinterfora sau. I mellomkrigstida hadde dei i tillegg ein god del geiter på dei to bruka i Mjeltevika. Hest hadde dei ikkje, men av og til fødte dei ein gris til eige bruk. Før noverande eigarar tok over var det foreldra til Solrun Kyrkjeide som dreiv garden og etter at far hennar døyde i 1960 var det mora som stod for gardsdrifta. I 1968 kvitta ho seg med kyrne og seinare har det ikkje vore mjølkeproduksjon på denne garden. Også sauehaldet vart avslutta på same tida. I åra frå 1968 til 1974 var det andre som slo av graset der, men i 1974 flytta Solrun heimatt saman med mannen, Åsmund. Dei skaffa seg straks ein liten buskap med sauer (12 – 15 dyr) og desse dreiv dei så med fram til 1992. Etter den tid har det ikkje vore husdyrhald på garden. Solrun Kyrkjeide fortel at dei laga lauvkjerv om haustane for å drøya foret utover våren, endå då ho var jentunge. Sommarfjøs hadde dei eit lite stykke lenger sør, der dei også hadde ein ganske stor slåtteteig. Husdyrgjødsel vart nytta på åker og eng slik som andre stadar, men i dei bratte bakkane oppom huset og på øversida av vegen bar dei opp sauemøkk i sekkar og hadde på markane. I tillegg vart det bruka litt kunstgjødsel.

Noverande drift: Etter at husdyrhaldet tok slutt i 1992, så har ikkje dyrkamarka her vore gjødsel, verken med husdyrgjødsel eller kunstgjødsel. Men alle markane har vore slått, men berre på noko av arealet har graset vore fjerna. Det er areala nærast husa som har fått den beste skjøtselen i så måte. Både på den avgrensa lokaliteten mellom vegen og husa og på arealet nedanfor og nordaust for husa har graset vore fjerna etter slått og slik er det framleis.

I øverkant av lokaliteten går det ei lågspentline.

FREMMEDE ARTER: Eple, krypmispel, nyseryllik. I hagen rett på nedsida er det ein heil del framande artar (som ikkje blei registrert nærare, men som bør kartleggast ved høve) og nokre av dei kan truleg lett spreie seg inn i slåttemarka viss ein ikkje passer på litt.

KULTURMINNER: Det går ein gamal veg på skrå opp bakken frå husa og mot sørvest.

SKJØTSEL OG HENSYN: For å oppretthalde verdiane som slåttemark, så er det dei grunnleggande skjøtselsgrepa som skal til: Ikkje gjødsling, sprøyting eller pløying, det må vere sein slått og bakkettørking eller hesjing av graset, og etterbeite om hausten.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP: I området er det restar av småskalalandbruk, men mange av areala er små og bratte og skjøtselen svak eller fråverande grunna manglande drift. Framleis er dette ein del av eit heilskapleg landskap, men inntrykket held på å bli svekka.

VERDIBEGRUNNELSE: Lokaliteten er i hevd og har god slåttemarkstruktur, og i alle fall delar av han har eit fint artsmangfald. Lokaliteten vitnar godt om korleis norsk småskalalandbruk blei driven for ein del tiår sidan, sjølv om det heilskaplege jordbrukslandskapet er i ferd med å tapa seg. Det manglar observasjon av raudlisteartar¹, og enga er ikkje særleg stor, så lokaliteten får framleis verdi B.

KARAKTERARTAR:

Grov nattfiol
Hanekam
Harerug
Jordnøtt
Kystmaure
Kystgrisøyre
Smalkjempe

RAUDLISTEARTAR

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtseleksplan:
31.10.2012

UTFORMET AV:
Finn Oldervik og Øystein Folden

FIRMA:
Bioreg AS

UTM 32N
N6884110 A345780

Gnr/bnr. 96/6

AREAL (nåværende):
1200 m²

AREAL etter evt.restaurering:

Del av verneområde?
Nei

Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer.
Navn: Åsmund og Solrun Kyrkjeide

Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer)
Telefonkontakt vår og sommar 2012, samt telefonintervju med Solrun Kyrkjeide den 23.10.2012.

¹ Ask vert ikkje rekna med i denne samanhengen sjølv om den er raudlista.

MÅL:

Hovudmål for lokaliteten:

- Det langsiktige målet er at lokaliteten skal haldast i god hevd med årleg slått og fjerning av høy etter tørking på bakken eller eventuelt hesjing. B-verdien på lokaliteten skal oppretthaldast ved at populasjonar av ev raudlista artar og karakterartar av naturengplantar skal haldast på dagens nivå, eller aukast.
- Det er også eit mål at den typiske jamne slåttemarkstrukturen vert teke vare på.
- Slåttemarka skal liggja i eit ope landskap og kantsoner skal ikkje skuggast ut av skog og kratt.
- Slåttemarka skal ikkje gjødslast.
- Lokaliteten er så bratt at einaste motorreiskap som moglegvis kan brukast er tohjulsåmaskin. Avlinga kan rakast til nedkant lokalitet og fraktast vekk derifrå.

Delmål for lokaliteten:

- Det skal ikkje vere vårbeite, sidan det er grov nattfiol i slåttemarka.
- Lokaliteten kan gjerne etterbeitast om hausten, men ikkje så sterkt at det blir mykje opptrakka.
- Lauvskogen rundt lokaliteten bør tynnast noko. Kvistavfallet skal fjernast frå lokaliteten.

Tilstandsmål artar:

- Artsmangfaldet i slåttemarka skal oppretthaldast jf. artslistene over.
- Populasjonar av artane i lista over karakterartar skal oppretthaldast. Det blei tald nærare 50 stenglar av grov nattfiol på lokaliteten i 2012.
- Populasjonar av eventuelle raudlisteartar skal oppretthaldast eller helst utvidast.

Mål for nedkjemping av problemartar/gjengroing:

- Krypmisspel skal rivast opp, alternativt kuttast, men då må det følgjast opp årleg, og fjernast.

AKTUELLE TILTAK:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
Generelle tiltak: Årleg slått ikkje før 15.07. og helst innan 15.08., bakketørk av graset og fjerning av høyet	Årleg	1,2/2000 kr/år	Haust 2013, 2015
Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle: Fjerning av noko kratt.	2013	2000 kr	Haust 2013
Fjerning av krypmispel	2013	1000 kr	Haust 2013
Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:			

UTSTYRSBEHOV:

Ljå, rive, høgaffel, presenning, trillebår.

OPPFØLGING:

Skjøtelsesplanen skal evalueres innen, 5 år:

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Beitemarksopp kan det vere noko potensial for. Elles må svartelisteartane nær huset få meir merksemd.

Tilskudd søkt år:

Søkt til:

Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	
Skjøtselsavtale parter:			
ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.			

Kjelder

Litteratur:

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Holtan, D. & Jordal, J. B. 2008. Supplerande kartlegging av naturtypar i Volda kommune 2007. Møre og Romsdal fylke, areal- og miljøvernavdelinga, rapport 2008-02.

Jordal, J. B. 2006. Nasjonal registrering av kulturlandskap. Kartlegging av biologisk mangfold i Midt-Norge, med en kunnskapsstatus for Møre og Romsdal. Rapport J. B. Jordal nr. 2-2006, 94 s.

Munnlege kjelder:

Åsmund og Solrun Kyrkjeide, Mjeltevikvegen 147, 6120 Folkestad, Tlf. 905 84 220 eller 700 77 507

Internett:

Dato

22.10.12

22.10.12

Nettstad

Direktoratet for naturforvaltning, [Naturbase](#)

Artsdatabanken, [Rødlista](#), [svartelista](#) og [Artskart](#)

Ortofoto/kart

Figur 2. Dette ortofotoet frå Gislink viser midt på fotoet avgrensinga slik ho er no, og gjerne kan halde fram med å vere.

Bilete

Figur 3. Foto; Øystein Folden, 26.06.2012 ©. Biletet er tatt frå midt i lokaliteten, mot nord. Slåtten har begynt rundt huset, i nedkant av lokaliteten. På framsidebiletet kan ein sjå at grasnet er raka ned i fjøra.

Figur 4. Foto; Øystein Folden, 26.06.2012 ©. Biletet er tatt frå søre del av teigen, mot sør. Innslaget av englodnegras er betydeleg. Denne delen av enga vil få eit rikare artsmangfald og redusert mengde med englodnegras med rett skjøtsel, særleg ved at ein får vekk avling og med det gjødselverknad.

Figur 5. Foto; Øystein Folden, 26.06.2012 ©. Krypmispel på muren ved stigen mot sørvest. Det finst ein del hageartar, særleg langs vegen/stien som går frå huset og mot sørvest.

Veiledning til skjøtelsplanskjemaet, B- Spesiell del.

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtelsplan) og Skjøtelsplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006

<http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

Områdenavn: Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivningsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

Områdenr.: Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

IID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

Registrert av: (Inventør/kartlegger): Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

Tidligere registrert: Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

Naturtype: Etter DN-håndbok 13 om naturtypekart-legging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

Verdi: A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

Stedkvalitet: Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

Områdebeskrivelse: Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtels- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtelsplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagmark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. *Bruk:* Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men grasen ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttemyr er grøfting og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type

gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor) Påvkningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsesplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) enga er i forfall.
- Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensingen er for unøyaktig m.m..

Skjøtelsesplan

Dato skjøtelsesplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsesplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsesplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet, **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsesplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsesplanprosessen, slik at skjøtelsesplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drif. Det skal dokumenteres at skjøtelsesplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Røddlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innefor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtselen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsesplanen), *Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle*. Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etterbeite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvister osv.

Utstysbehov: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsesavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsesavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsesavtaler med mer.